

Kadın Girişimciliği ve Girişimcilik Sürecindeki Engellere Sosyal Hizmet Perspektifinden Bir Bakış *

A Look at Women's Entrepreneurship and the Barriers in the Entrepreneurial Process from a Social Work Perspective

Leylicem SEÇGİN¹

Yayın geçmişi:

Makale gelişi:
19.05.2021

Revizyon:

31.05.2021

Kabul tarihi:

18.06.2021

Yayımlanma tarihi:

30.06.2021

Anahtar kelimeler:

Sosyal girişimcilik,
sosyal inovasyon,
kadın girişimciliği,
sosyal hizmet.

Keywords:

Social
entrepreneurship,
social innovation,
women
entrepreneurship,
social work.

Özet: Girişimcilik kavramı en genel ifade ile belirli riskleri alıp kâr elde etme amacı taşıyan ve bu amaçla yapılan tüm atılımları kapsarken sosyal girişimcilik, yaşanan toplumdaki sosyal sorunları fark ederek bu sorunların çözülmesi için sosyal dönüşümü gerçekleştirme olarak bilinir. Sosyal girişimcilik alanı gibi toplum içerisindeki sosyal sorunların çözülmesiyle ilgilenen bir başka alan da sosyal hizmettir. Sosyal hizmet mesleği, toplumsal sorunlara çözümler geliştirmesi yönüyle, sosyal girişimcilik alanı ile aynı amaçlı çalışmalar yürütmektedir. Sosyal hizmet bu amaçlar doğrultusunda toplumda daha az belirgin olan sorunlara ve bu sorunların çözümüne odaklanan sosyal inovasyondan da beslenmektedir.

Yaşanan sosyal değişimler ile dünyada olduğu gibi Türkiye’de de kadın girişimci sayısı giderek artmış ve kadınlar girişimcilik alanında da önemli başarılar elde etmiştir. Türkiye’de değişen sosyo-kültürel ve ekonomik etkenlere rağmen değişmeyen kadın olmanın zorluğu gerçeği, girişimcilik alanında da etkisini göstermiştir. Her ne kadar kadın girişimciliği giderek yaygınlaşsa da kadın girişimciler bir yandan kendi iş sahalarını kurmakta bir yandan da karşılarına çıkan engeller ile mücadele etmek zorunda kalmıştır.

Sosyal girişimcilik, sosyal inovasyon ve sosyal hizmetin ortak amaçları doğrultusunda kesiştikleri bir alan olan kadın girişimciliği; hem kadına sağladığı istihdam seçeneği ile bir yenilik olması hem kadını ekonomik yönden kalkındırması hem de kadın emeğine ve başarısına verilen değer boyutuyla bu üç alanın ortak noktasını oluşturmaktadır. Bu yönüyle bu çalışmada; kadın girişimciliğini sosyal hizmet ekseninde açıklamak ve kadın girişimcilerin girişimcilik serüveni, girişimciliğe dair motivasyonları, girişimciliğe yükledikleri anlam, kadın girişimci olmanın avantajları ve dezavantajları, kadın girişimcilerin süreç içerisinde karşılaştıkları engeller ve bu engellerle baş etme stratejileri, iş aile ve yaşam dengesi ekseninde ele alınarak aday kadın girişimcilere öneriler geliştirmek amaçlanmıştır. Bu amaçla; Manisa ili özelinde çeşitli sektörlerde girişimcilik alanında faaliyet gösteren 8 kadın ile yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla niteliksel görüşmeler yapılmıştır. Araştırma sonucunda ise, katılımcıların literatürle benzer bir girişimcilik tanımları yaptıkları, benzer sorunlar yaşadıkları ve yenilikçi, bir oluşum olan kadın girişimciliğinin hem sosyal bir sorun olan işsizliğe seçenek olduğu hem de toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile mücadelede önem taşıdığı görülmüştür.

Abstract: While the concept of entrepreneurship, in the most general terms, covers all the breakthroughs made with the aim of taking certain risks and making profits, social entrepreneurship is known as realizing social transformation in order to solve these problems by recognizing the social problems in the society. Another area that deals with solving social problems in society, such as the field of social entrepreneurship, is social work. The social work profession carries out studies for the same purpose as the field of social entrepreneurship, in terms of developing solutions to social problems. For these purposes, social work also feeds on social innovation, which focuses on the less obvious problems in society and the solution of these problems.

With the social changes experienced, the number of women entrepreneurs has gradually increased in Turkey as well as in the world, and women have achieved significant success in the field of entrepreneurship. Despite the changing socio-cultural and economic factors in Turkey, the fact that it is difficult to be a woman who does not change has also shown its effect in the field of entrepreneurship. Although women's entrepreneurship has become

¹Yüksek Lisans Öğrencisi, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Balıkesir, Türkiye, leylicemsecgin@gmail.com, ORCID: 0000-0002-4289-4757

increasingly widespread, women entrepreneurs have had to struggle with the obstacles they encounter while establishing their own business fields.

Women's entrepreneurship, an area where social entrepreneurship, social innovation and social work intersect in line with their common goals; being an innovation with the employment option it provides to women, economic development of women, and the value given to women's labor and success, these three areas constitute the common point. In this respect, in this study; explaining women's entrepreneurship on the axis of social work and considering the entrepreneurial adventure of women entrepreneurs, their motivations for entrepreneurship, the meaning they attribute to entrepreneurship, the advantages and disadvantages of being a woman entrepreneur, the obstacles that women entrepreneurs face in the process and the strategies to cope with these obstacles, the work, family and life balance It is aimed to develop suggestions for entrepreneurs. For this purpose, qualitative interviews were conducted with 8 women operating in the field of entrepreneurship in various sectors in Manisa, through a semi-structured interview form. As a result of the research, it was seen that the participants made a similar definition of entrepreneurship with the literature, experienced similar problems, and that women's entrepreneurship, which is an innovative formation, is both an alternative to unemployment, which is a social problem, and is important in the fight against gender inequality.

Giriş

Değişen ve gelişen dünyada, farklı disiplinlerin birbirleriyle olan etkileşimlerinden doğan yeni alanların incelenmesi giderek yaygınlaşmıştır. Bu durumdan, girişimcilik alanı da payını almıştır. Zaman içerisinde girişimcilik sosyal bir yön kazanmış ve böylelikle toplumsal açıdan yarattığı etkileri incelenmeye başlanmıştır. 1980'li yıllardan sonra sosyal girişimcilik anlayışı ekonomi alanında hızla bir gelişim göstererek üretim faktörü olarak yerini almıştır. Çalışma hayatındaki insanlar üzerinde demografik bir değişim de gerçekleşmiş ve kadınlar giderek çalışma hayatındaki etkinliğini artırmıştır. Türkiye'de son yıllarda kadınların ekonomik statülerinin güçlendirilmesine dair artan ilgiyle kadınların istihdamının artırılması ve mesleki statülerinin de iyileştirilmesine dair çeşitli politikalar ortaya çıkmıştır. Bu politikalar arasında en bilineni, kadın girişimciliği olmuştur.

Sosyal sorunlar ve toplumsal cinsiyet dendiğinde, akla ilk gelen alanlardan biri de sosyal hizmet olmaktadır. Sosyal hizmet mesleği de sosyal sorunlara çözüm önerileri geliştirmekte ve toplumsal cinsiyet özelinde kadınların güçlendirilmesi yönünde çalışmalar yürütmektedir. Bu bağlamda, sosyal girişimcilik ve sosyal hizmet; kadın alanı üzerinde kesişmektedir. Her iki oluşum da doğrudan ya da dolaylı olarak kadınların hem ekonomik hem de toplumsal yönden güçlendirilmesine imkân sağlamakta ya da sağlanan imkanları çeşitli politikalarla desteklemektedir. Bu yönüyle kadın girişimciliği sosyal hizmetin de ilgi alanına girmektedir.

Özellikle Türkiye gibi kırılgan ekonomiye sahip ülkelerde, ekonomiyi genişletme, istihdamı artırma, kalıcı olarak üretim ve pazarlama anlayışı geliştirerek dünyada faaliyet gösteren işletmelerin meydana gelmesinde kadın girişimciliğinin önemli bir rolünün olduğu, kadınların da üretim hayatında katılımını artırmak için kadın girişimcileri destekleyen politikaların öne çıkarılması gerçekleştirilmesi gerekenlerdendir. Bu politikalarda başarının yakalanabilmesi için kadın girişimcilerin demografik özellikleri, kadınların çalışma koşulları, karşılaştıkları engelleri, yönetim tarzları, iş kurma ve geliştirme stratejileri, gelecek planları, çevresel ve örgütsel fırsatları değerlendirme gibi durumların bilinmesi gerekmektedir. Haliyle bu durum tespitine yönelik çalışmaların yapılmasına gerek vardır (Soysal, 2010). Bu çalışmada; sosyal hizmet perspektifinden kadın girişimcilerin gözünden girişimcilik serüvenlerine doğru yola çıkmak, kadınların girişimciliğe yükledikleri anlamı açıklamak, girişimcilik motivasyonlarını, girişimcilik yolunda karşılaştıkları engellerin neler olduğunu açıklamak ve bu engellerle nasıl mücadele ettiklerini araştırmak aynı zamanda aday kadın girişimcilere tavsiyeler geliştirmek amaçlanmıştır. Bu kapsamda, girişimcilik ve girişimciliğe dair kavramlara, sosyal girişimcilik, sosyal inovasyon ve sosyal hizmet üçgeninde kadın girişimciliği, Türkiye'de kadın girişimciliğinin gelişimi ve önemine ve benzer çalışmalara dair literatür taramasına yer verilmiştir. Metodoloji kısmında Manisa İli Salihli ve Alaşehir İlçelerinde faaliyet gösteren kadın girişimcilerin genel görünüşleri,

girişimciliğe yükledikleri anlam, karşılaştıkları sorunlar ve aday girişimcilere verdikleri öneriler yer almıştır. Sonuç kısmında ise sosyal hizmet perspektifinden kadın girişimciliğine dair öneriler verilerek sonlandırılmıştır.

1. Girişimcilik ve Girişimciliğe Dair Kavramsal Çerçeve

1.1. Girişimci ve Girişimcilik

Girişimcilik, sosyo-ekonomik büyüme ve gelişmenin sonunda yenilikçi ve yaratıcı bir tutumla elde edilen olumlu gelişmeler sayesinde son yıllarda dikkat çeken bir alan olmuştur. Akademik yazın tarandığında girişimciliğe dair birçok tanım yapıldığı görülmektedir. Yapılan tanımlar incelendiğinde; girişimciliğin bir kişinin belirli riskleri üstlenip kendi işini kurmaya çalışması; girişimcinin ise bu riskleri üstlenerek aynı zamanda başarıya odaklanan, yaratıcı, yenilikçi, değişime açık, kendine güvenme, risk alma, akılcılık, bağımsızlık, rekabetçilik gibi özellikleri taşıyan, işini planlayıp tasarlayan, insan kaynaklarını örgütleyebilen, işinden kâr elde edecek şekilde tüketicinin hizmetine sunan, hem elindeki kaynaklar hem de işletmenin geleceği hakkında öngörüle bulanan kişi olarak ortak paydada tanımlamalar yapıldığı görülmüştür (Yelkikalan, 2006; Özkaya, 2009; Erdemir, 2018). Özetle girişimci; yapacağı iş konusunda belirli başlı riskleri göze alan, bir işletmenin kaynakları ve geleceği hakkında öngörülerde bulunan, bağımsız, rekabetçi, yaratıcı ve yenilikçi kişilik özelliklerine sahip olan, organize etme, iletişim becerisi, yönetim becerisi gibi yetenekleri de bünyesinde barındıran kişi; girişimcilik ise bu özelliklere sahip kişilerin faaliyetlerini gerçekleştirdiği dinamik bir alan olarak tanımlanabilir.

Yılmaz, girişimciliğin fark edilen ya da edilmeyen toplumsal ihtiyaçların giderilmesinden doğan sosyal boyutuyla kâr amacı gütmeyen de ötesinde sosyal fayda sağlamaya yönelik bir olgu olduğunu belirtir. Sosyal içerikli bu bakış açısında girişimciliğin zihinsel bir değişim yaratma çabası olduğunu vurgular. Dolayısıyla girişimciliğin, sosyal girişimcilik boyutunu da barındıran bir kavram olduğunu söylemek mümkündür (Yılmaz, 2014).

1.2. Sosyal Girişimcilik ve Sosyal İnovasyon

Sosyal girişim; toplumsal ihtiyaçları gideren bir kurum, sosyal girişimci ise bu kurumun vazgeçilmez bir parçasını oluşturmaktadır. Haliyle bu olgu, çeşitli şekillerde toplumsal ihtiyaç ve sorunları karşılamıştır (Nicolls, 2006). Bu doğrultuda sosyal girişimcilik diğer girişimcilerden sosyal sorun çözme ve sosyal değer meydana getirme yönüyle ayrılmaktadır (Bhawe, Jain ve Gupta, 2006). Bu doğrultuda sosyal girişimci, yaşadığı toplumdaki sosyal sorunları fark ederek bu sorunların çözümlenmesi için belirli riskler alarak sosyal dönüşümü gerçekleştiren kişiler olarak tanımlanabilir. Sosyal girişimcilikte hem ulusal hem de uluslararası sorunların çözüme kavuşturulması için çalışılmaktadır. Bu yönüyle sosyal girişimcilik başta işsizlik, sosyal inovasyon ve değişim, sosyal politika, eşitlik ve yoksulluk olmak üzere insan hakları, kadına yönelik şiddet ve toplum hizmetleri gibi alanlarda da faaliyet göstermektedir (Aslan, Araza & Bulut, 2012; Cantekin, 2019).

Sosyal inovasyon ise temelinde aile içi şiddetten ve ırkçılıktan korunma gibi fark edilemeyen ya da daha az fark edilebilir olan ihtiyaçların tanımlanıp nasıl çözümleneceği fikridir (Mulga, 2006). Erol, Karasoy ve Yıldırım, sosyal inovasyonun, toplum içerisindeki hassas gruplar adına sağlık, eğitim, kalkınma gibi sosyal sorunlara yine sosyal inovasyonlar aracılığıyla çözüm yolları geliştirilip toplum içerisindeki bireyler arasında fırsat eşitliği sağlama rolüne vurgu yapar (Erol, Karasoy & Yıldırım, 2021). Sosyal inovasyonun bir politika aracı olarak uygulamaya yerleştirilmesinde sosyal girişimcilerin önemli bir unsur olduğu ve bu iki alanın bir bütün olduğu da bilinmektedir (Erol & Yıldırım, 2021).

Sayılan bu faaliyet alanlarında aktif olarak rol alan diğer bir meslek ise sosyal hizmettir. Bu noktada “yardımdan ziyade üretme” esasına dayalı sosyal inovasyon ve onun taşıyıcısı olan sosyal girişimciliğin, sosyal hizmet anlayışı ile benzerlik taşıdığı görülmekte olup bu üç alanın birbirleri ile olan etkileşimi ise sosyal sorunların çözümlenmesinde önemli bir unsuru oluşturmaktadır (Tuncay & Yıldırım, 2019). Bu doğrultuda sosyal girişimcilikten ve sosyal inovasyondan söz

ederken sosyal hizmetle olan ilişkisini ve bu üç alanın kesişimlerinden biri olan kadın girişimciliğini de değerlendirmek araştırma açısından önemli bir unsurdur.

1.3. Sosyal Girişimcilik, Sosyal İnovasyon ve Sosyal Hizmet Üçgeninde Kadın Girişimciliği

Apaydın & Altun'un (2020) sosyal girişimcilik ve sosyal hizmet arasındaki ilişkiyi, her iki disiplinin madde bağımlılığı, yoksulluk, kadına yönelik şiddet gibi toplumdaki sosyal sorunlar etrafında buluşup, bu sorunları hak temelli anlayış çerçevesinde sorunu temelden çözmeye anlayışı ile ifade eder. Bireylerin sosyal işlevselliğinin sağlama, sosyal politika oluşturma, toplumsal kalkınma ve istikrarı sağlama, güçlendirme yaklaşımıyla hareket etme, sosyal refahı yükseltme, adil ve eşit gelir dağılımını sağlama gibi sosyal girişimcilik faaliyetlerinin sosyal hizmetle birbirlerini tamamlayacak derecede iç içe olduğu görülmektedir (Apaydın & Altun, 2020). Sosyal hizmet ile sosyal girişimciliğin benzer amaçlarının yanında bu amaçları gerçekleştirirken kullandığı yöntem, uygulayıcıları ve belirledikleri sorun karşısındaki uygulama boyutuyla da farklılıkları olduğu ancak farklı yöntem, teknikler ve uygulama boyutu olsa da sosyal hizmet ve sosyal girişimciliğin bu farklılıklar ile birbirlerini tamamlayan alan olduğu söylenebilir (Gündüz & Altun, 2021). Sosyal çalışmacıların toplum yararı doğrultusunda yaratıcı ve yenilikçi çözümler geliştirmesi gerektiğini ve bu yolun sosyal inovasyondan geçtiğini vurgulayan Tuncay ve Yıldırım (2019), sosyal hizmet mesleğinin adı ile ilgili bilimsel tartışmaların olması ve sosyal yardım bilgi sistemi (SOYBİS) gibi bir uygulama örneği üzerinden de sosyal inovasyona olan gerekliliği belirtmiştir (Tuncay & Yıldırım, 2019). Sayılan bu üç alanın kesiştikleri ortak pek çok nokta bulunmaktadır ki bu alanlardan biri de kadın girişimciliğidir. Günümüzde kadınların çalışma hayatında ev işçisi olarak çalışmaları ya da çeşitli meslek grupları içerisinde olmalarının yanında girişimci olarak da rol almaları hem yeni bir değişim hem de bir sosyal soruna çözüm olarak nitelendirilebilir. Kadın girişimciliğinin istihdam seçeneği olarak sosyal bir sorun olan işsizliğe yeni bir çözüm olması ve aynı zamanda erkek egemenliği alanı olarak görülen girişimcilik alanında gerçekleştirdiği bu dönüşüm ile bir sosyal inovasyon olarak nitelendirilebilir.

1.4. Kadın Girişimciliğine Dair Kavramsal Çerçeve

1.4.1 Kadın Girişimciliği

Her ne kadar girişimcilik erkek egemenliğinde olan bir alan gibi algılansa da girişimciliğin bir cinsiyeti olmadığı genel bir kabul görmüştür. Kadınlar doğuştan getirdikleri özellikleri ile iş dünyasındaki yerlerini belirginleştirmiştir. Kadınlar; iyi iletişim becerisi, organize etme becerisi, şefkatli olup empati kurabilme yeteneği, yerinde kullanılan duygusal zekâ, çözüm üretme kapasitesi, çatışma yöneticiliği ve yaratıcı yönleriyle girişimcilik alanında başarıyı yakalamıştır (Yelkikalan, 2006). Kadın Girişimcileri Destekleme Derneği (KAGİDER) tarafından kadın girişimci; "fikri ile sermayesini birleştirerek yeni bir işletme kuran ve kendi dışında da istihdam yaratan kadınlar için kullanılmakta olan bir kavram olmaktan çıkararak, işsiz ve yoksul kadınların ev gelirini artırıcı faaliyetlerini ve mikro kredileri de içeren bir şemsiye" olarak tanımlanmıştır (TÜSİAD & KAGİDER, 2008). Görüldüğü üzere KAGİDER, kadın girişimciliğinin işsiz ve yoksul kadınların istihdama katılmasını ve gelir elde etmelerini ya da arttırmalarını sağlayan bir yönü olduğunu da vurgulamıştır. Yapılan bu tanımlamalar ışığında kadın girişimciyi; belirli bazı riskleri göze alarak, ev dışı bir mekânda, kendi adına bir işletmeyi kuran, organize eden, işletmenin geleceğine yönelik planlar yapan, işletmesinde diğer kimseleri istihdam eden ya da ortağı olan, gelir elde etme ya da artırma imkanı sağlayan, kendine güvenen, yenilikçi, yaratıcı ve bağımsız kişilik özelliklerine sahip kişiler olarak, kadın girişimciliğini de bu özelliklere sahip kadınların faaliyet gösterdikleri sosyo-ekonomik ve dinamik bir alan olarak tanımlamak mümkündür.

1.4.2. Kadın Girişimciliğinin Önemi ve Sosyal Hizmetle İlişkisi

Kadınlar, Türkiye nüfusunun yarısını oluşturan demografik bir güç olmalarına rağmen kalkınmanın olanaklarından yeteri kadar faydalanamamışlardır. Bu doğrultuda hem Türkiye'nin

kalkınma hızını artırmak hem de kadınların sosyo-ekonomik durumlarının iyileştirilmesini sağlamak adına kadınların işgücüne katılımını desteklemek önem arz etmektedir (Göküş, Özdemiray & Göksel, 2013). Girişimci yönüyle kadın, hem maddi ve manevi yönden çeşitli kazanımlar sağlarken hem de ekonomik ve bireysel bağımsızlık, finansal olanaklar, meydan okuyuculuk gibi özelliklerle de cinsiyet eşitsizliğine dair ön yargıları kadınların lehine çevirme imkanını sağlama açısından toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile mücadele bağlamında da önemlidir (Arslan & Toksoy, 2017).

Kadın girişimciliğinin; ekonomik kalkınmanın gerçekleştirilmesiyle ve iyileştirilmesiyle, sosyal sermaye olarak ülke içerisinde verimli kullanılmalarıyla ülkenin refah seviyesinin artırılmasıyla sosyal bir sorun olan işsizliğe çözüm olarak istihdam alanı oluşturmasıyla ekonomi açısından ve uzun yıllardır dezavantajlı durumda olan kadınların ekonomik bağımsızlıklarını kazanması ve girişimciliğin cinsiyetçi boyutunu yıkmasıyla toplumsal cinsiyet bağlamında sosyal hizmet mesleği açısından önem oluşturmaktadır. Girişimci rolüyle kadın, bu alanda cinsiyet ayırımına yönelik kalıp yargıları yıkarak yeni bir toplumsal dönüşüm gerçekleştirmektedir. Sosyal hizmet mesleğinin de hedeflerinden biri, değişen ve gelişen dünyaya ayak uydurarak toplumsal değişimi harekete geçirmektir. Bu bağlamda, kadın girişimciliği sosyal hizmet açısından hem sosyal bir sorun olan işsizliğe katkısıyla hem toplumsal cinsiyet eşitsizliğine karşı verdiği mücadelesiyle hem de sosyal inovasyon boyutuyla incelenmesi gerekli bir alandır.

1.4.3. Türkiye’de Kadın Girişimciliğinin Gelişimi ve Literatürde Kadın Girişimciliği

Günümüz Türkiye’inde geleneksel anlayışa göre hala kadının yeri evi ve kadının görevi kocasının eşi, çocuklarının annesi olmaktan öteye gidememiştir. Ancak kadının aile içerisindeki bu rolüne, değişen toplumsal süreçle birlikte yeni sosyal roller de eklenmiştir. Değişen bu roller sonucu kadın hem kendi iradesiyle hem de çeşitli zorluklar nedeniyle çalışma yaşamına girerek ekonomik bağımsızlığını kazanmıştır. Bu durumun sonucunda da girişimci kadınlar ekonomik ve sosyal hayatta yerini almıştır (Bedük, 2005). Kadın girişimciliğinin bugün bu noktaya gelmesinde belirli başlı önemli gelişmeler yaşanmıştır. Feminist hareketler ve sonucunda kadınlara yönelik politikaların daha belirgin olmasına sağladıkları katkı, yeni liberal yaklaşım doğrultusunda işsizliği ve yoksulluğu azaltma amacıyla daha çok küçük işletmelerde kadınları kendi hesaplarına çalışmaya yönelmeleri, 1990 yılında Türk Medeni Kanunu’nda yapılan evli kadınların çalışması ve ticarethane açabilmesi için gerekli “koca izni” şartının kaldırılması, 1992 yılının Ekim ayında İstanbul’da gerçekleştirilen Bilgi Merkezi Vakfı ve Hollanda Başkonsolosluğu tarafından düzenlenen “Kadınların Ekonomik Bağımsızlığı İçin Geleneksel Olmayan İş Kollarının Desteklenmesi” sempozyumunda kadın girişimciliğinin teorik olarak tartışılmaya açılması, Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonu ile Friedrich Naumann Vakfının ortaklaşa düzenlediği “Türkiye Kadın Girişimciliği Semineri ve bunların sonucunda kadın girişimciliği hükümetin de gündemine girerek 29 Ocak 1993 tarihli Resmî Gazete ’de yayımlanan teşvik kararnamesinde de yerini alması ve 1999 yılından sonra Avrupa Birliği Uyum Politikaları çerçevesinde de kadın istihdamı ve girişimciliği desteklenmesi bu gelişimde önemli bir yere sahiptir. (Sallan Gül & Altındal, 2016; Çakıcı, 2004; Yüceer, Eray & Erenler Çakar, 1995). 2000’li yıllarda ise, Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü, Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Kadın Girişimciler Kurulu, Kadın Girişimciler İçin Avrupa Danışman Ağı, Türkiye Kadın Girişimciler Derneği ve Garanti Bankası gibi çeşitli kurum ve kuruluşlar kadın girişimciliğine yönelik projeler başlatılması ve ataerkil aile yapısındaki çözülme, çalışma hayatındaki değişim, büyük şirket kriziyle birlikte küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin (KOBİ) önem kazanması, üretimde ayrıcalıklı yapının kitle potansiyeline doğru değişimi, üretimin yaratıcı girişimciliğe yönelmesi, satışlarda marka, imaj ve tavsiyelerin öne çıkması da etkili olan diğer unsurlardandır (Commission European, 2002; Arslan & Toksoy, 2017).

Türkiye’de kadın girişimciliği aynı zamanda çeşitli akademik araştırmalara da konu olmuştur. Çalışmaların genellikle kadın girişimciler üzerinde yapıldığı ve kadın girişimcilerden farklı olarak

öğrenciler (Kayalar & Ömürbek, 2007; Çitçi & Sağır, 2017) ve ev hanımlarının (Mert, 2017) da dahil edildiği görülmüştür. Kadın girişimcilerin iş kurma süreçleri araştırma konusu olmuş ve yapılan bir çalışmada ise kadın girişimcilerin kendi imkanlarıyla işletme kurdukları sonucuna ulaşırken (Uluköy & Bayraktaroğlu, 2014), Çabuk, Südaş ve Araç'ın benzer amaçlı çalışmasında da kadın girişimcilerin şahsi kazançları ve ailelerinden aldıkları borçlarla iş kurdukları yönünde benzer bulgulara rastlanılmıştır (Çabuk, Südaş ve Araç, 2015). Çalışmaların genelde kadın girişimcilerin yaşadıkları sorunlar üzerinde yoğunlaştığı, bu sorunların da çeşitli ve benzer olduğu ancak yine de kadın girişimcilerin girişimcilikten olumlu sonuçlar elde ettikleri görülmüştür (Soysal, 2010; Fidan & Nam, 2012; Karaturhan, Ünsal, Issabek ve Güler, 2017). Çalışma sonuçları incelendiğinde, kadın girişimcilerin bilgi eksiliği kaynaklı, finansal kaynaklı ve sunum, mekân ve pazarlama kaynaklı sorunlarının yanında toplumun geleneksel baskısının da etkisi olduğu görülmüştür. Kadın girişimciliğine yönelik Türkiye'nin Edirne, İzmir, Çorum, Trabzon, Manisa, Kayseri, Sivas, Yozgat, Elâzığ gibi çeşitli şehirlerinin örneklem seçilerek araştırmaların yapıldığı görülmüştür (Çağırın Kendirli & Şenöz, 2019; Serinikli, 2019; Yürük & Engindeniz, 2020; Demir & Sezgin, 2020; Filizöz & Yaraş, 2020; Bakay, Müftüoğlu, Nalbantoğlu, & Çoçan, 2020; Tamer, 2020). Bu çalışmalar incelendiğinde, katılımcıların kadın girişimciliğine dair benzer profil çizdikleri, sosyal sermaye kaynaklarının girişimcilik kararlarında ve girişimcilik faaliyetlerini sürdürmede etkili olduğu, il ya da bölge fark etmeksizin kadın girişimcilerin benzer sorunlar yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bozoğlu ve İnel ise girişimciliğine farklı bir bakış olarak iş-aile çatışması üzerinden ele alarak, girişimcilik sürecinde uzun yıllar çalışan kadınların daha az iş-aile çatışması yaşadıkları elde edilen bulgular arasındadır (Bozoğlu & İnel, 2015). Aşkın ve Barış da kadın girişimciliğine farklı bir bakış getirerek, sosyal sermaye ile kadın girişimciliğinin ilişkisini ele aldıkları çalışmada, aile, akraba ve arkadaş gibi sosyal sermaye kaynaklarının etkili olmasına rağmen kendilerine daha iyi fırsatlar sunacak olan sivil toplum kuruluşları, kamu kurum ve kuruluşları ve meslek kuruluşlarının sosyal sermaye kaynağı olarak yetersiz kaldıkları sonucuna ulaşmıştır (Aşkın & Barış, 2016). Sonuç olarak yapılan çalışmalar incelendiğinde; kadın girişimciliğinin sağladığı istihdam ile sosyal ve güncel bir sorun olan işsizliğe ve kadın yoksulluğuna karşı bir seçenek olduğu görülmektedir. Bunun yanında kadın girişimciliğinin, girişimcilerden elde edilen vergiler ile ülkenin kalkınmasına katkı sağladığı ve kadınları çalışma hayatında rol almaları yönünde destekleyerek toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile mücadeleye katkı sağladığı da göze çarpmaktadır. Bu doğrultuda çeşitli yönden katkıları olan kadın girişimciliğinin, sosyal sorunlarla ilgilenen ve kadınların toplumun her alanında güçlenmesi gerektiğini savunan sosyal hizmet bakış açısıyla ele alınmamış olduğu görülmektedir. Bu gerekçe doğrultusunda kadın girişimciliği ve alanın sorunlarının sosyal hizmet bakış açısıyla incelenmesi, bu yönüyle literatürdeki boşluğu doldurması ve elde edilen bulgular neticesinde aday kadın girişimcilere yol göstermesi amaçlanmaktadır.

2. Yöntem

Araştırmaya başlamadan önce, Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulu'ndan 12.04.2021 tarihinde 2021-4 sayılı etik açıdan uygunluk için izin alınmıştır.

Araştırmanın evrenini Manisa İli Salihli ve Alaşehir İlçelerinde faaliyet gösteren kadın girişimciler oluşturmakta olup araştırmanın nitel bir çalışma olmasından dolayı, çalışma sürecinde sınırlı sayıda kadın girişimci ile derinlemesine görüşebilmek amacıyla amaçlı örneklem yoluyla ile katılımcılar seçilmiştir. Araştırma kapsamında gönüllü 8 kadın girişimci ile kendi işletmelerinde 45-60 dakika süren görüşmeler yapılması planlanmıştır. Araştırma kadın girişimciliğini sosyal hizmet bakış açısından ele almak amacıyla nitel araştırma yöntemi üzerinde şekillenmiştir. Araştırmada, veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış bireysel görüşme formu kullanılmıştır. Bu doğrultuda demografik soruların ardından katılımcılara sorulan sorular Tablo 1'de verilmiştir.

Araştırmaya katılmayı kabul eden katılımcılara önce araştırmanın amacı hakkında bilgilendirme yapılmıştır. Araştırma verileri 13.04.2021-27.04.2021 tarihleri arasında toplanmış olup yapılan

görüşmeler ise 45-60 dakika arasında sürmüştür. Katılımcılardan ses kaydı alınması yönünde izin alınmadığından katılımcıların görüşleri araştırmacı tarafından not edilerek kaydedilmiştir. Elde edilen verilerin analizinde ise betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Kadın girişimcilerden elde edilen veriler araştırma soruları ekseninde yorumlanarak analiz edilmiştir.

3. Bulgular

Araştırma sonucunda elde edilen veriler, görüşmeler sonucu elde edilen bilgiler esas alınarak değerlendirilmiştir. Gerekli yerlerde katılımcıların görüşleri kendi ifadeleriyle aktarılmıştır.

3.1. Demografik Bilgiler

Araştırma kapsamında görüşme yapılan katılımcıların yaş, eğitim durumu, medeni durum, varsa çocuk sayısı, çalıştığı sektör, kaç yıldır girişimcilik alanında faaliyet gösterdiği, daha önce herhangi bir işte çalışıp çalışmadığı, alanıyla ilgili mesleki bir eğitim ya da kurs alıp almadığı sorulmuş ve elde edilen veriler tablolaştırılmıştır.

Tablo 1. Kadın Girişimcilere Ait Demografik Veriler

		N
Yaş	25- 30	3
	31-36	0
	37-42	2
	43-48	1
	49-54	1
	55-+	1
Eğitim durumu	İlkokul	2
	Lise	4
	Ön lisans	1
	Lisan	1
Medeni durum	Bekar	0
	Evli	7
	Boşanmış	1
Varsa çocuk sayısı	Çocuğu yok	1
	Hamile	1
	Bir çocuk	1
	İki çocuk	5
	Üç çocuk ve üstü	0
Çalıştığı sektör	Gıda	3
	Tekstil	2
	Organizasyon	1
	Matbaacılık	1

	Çiçekçilik	1
Kaç yıldır girişimcilik alanında çalıştığı	0-2 yıl	2
	3-5 yıl	3
	5-10 yıl:0	0
	11-15 yıl	2
	15 yıl ve üstü	1
Daha önce herhangi bir işte çalışıp çalışmadığı	Evet, aynı iş	2
	Evet, farklı iş	4
	Hayır	2
Alanıyla ilgili mesleki bir eğitim/kurs alıp almadığı	Evet	4
	Hayır	4

Yukarıdaki tabloda kadın girişimcilere ait demografik verilere yer verilmiştir.

- Katılımcılar yaş itibariyle incelendiğinde genç ve orta yaş grubunda yer aldıkları, bu bulgunun literatürle benzerlik taşıdığı görülmüş ve bu durum genç, dinamik ve gelişime açık olmaları açısından katkı sağlarken yine genç olmalarından kaynaklı alana dair tecrübesizlikler yaşayabilecekleri sonucunu doğurmaktadır. Bu nedenle kadınlara çeşitli yaş gruplarından kadınlarla çalışmaları önerilmektedir.
- Eğitim durumuna göre incelendiğinde çoğunluğunun lise mezunu olduğu görülmektedir, bu durum benzer çalışmalarla paralellik göstermektedir.
- Katılımcılardan biri boşanmış olup diğer katılımcılar ise evlidir, bu durum katılımcıların hepsinin bir evlilik tecrübesi olduğu, kök ailesinden ayrı bir aile yaşamına sahip olduğunu göstermekte olup bu bulgu da benzer çalışmalarla benzerlik göstermektedir.
- Katılımcılar çocuk sayısı açısından değerlendirildiğinde ise 2 çocuklu olanlar üzerinde yoğunlaşmaktadırlar.
- Katılımcıların çeşitli sektörde faaliyet gösterdiği görülmekle birlikte gıda sektöründe yoğunlaşması dikkat çekicidir. Bu durum gıda sektörünün toplum tarafından kadın cinsine daha uygun olması yönündeki bir algı ve bu algının sonucunda tercih edilmesi ile açıklanabilir.
- Katılımcıların kaç yıldır girişimcilik alanında çalıştıkları incelendiğinde ise, çalışma yıllarının 3-5 yıl arasında olduğu ve genel itibariyle katılımcıların girişimcilik sektöründe yeni oldukları söylenebilir.
- Katılımcıların daha önce bir işte çalışıp çalışmadığı incelendiğinde; çoğunluğunun alanından farklı ya da aynı da olsa bir iş tecrübesinin olduğu görülmüştür. Bu durumun kadınların girişimciliğe atılmalarında olumlu bir etki yaratmış olabileceği düşünülmektedir.
- Katılımcıların alanıyla ilgili mesleki bir eğitim/kurs alıp almadıkları incelendiğinde ise, yarısının bir eğitim/kurs aldığı, yarısının ise almadığı görülmüştür. Alanıyla ilgili eğitim almış olan bir katılımcı "... *motivasyon almaları açısından kişisel gelişim kitapları okuyabilirler, çeşitli kurslara etkinliklere giderek kendilerine çevre edinip müşteri toplayabilirler.*" K.1.(53 yaş) Şeklinde eğitim/kurs almanın hem bireysel katkısı hem de iş yaşamına dair katkısının olduğunu belirtmiştir.

3.2. Bulgular ve Tartışma

Katılımcılara; Ek 1.'de yer alan görüşme soruları sorulmuş ve elde edilen veriler aşağıda sunulmuştur:

3.2.1. Size göre girişimcilik nasıl bir faaliyet alanıdır? - Girişimcilik çekici bir faaliyet alanı mıdır? Nasıl?

Katılımcılar bu soruya birden fazla cevap vererek girişimciliği; kendine ve işine yenilik katman gereken, hizmet verdiğinin farkında olman gereken, güzel, bütün kadınların rol alması gereken, özveri ve fedakârlık gerektiren, ilginin giderek arttığı, farklı yönleri ve katkıları olan, sürekli çalışma isteyen, zor, hedef kitleni iyi tanıman gereken, mesleğine göre zor, çalışacağı alanı iyi seçmen gereken, sabır isteyen, cinsiyetçi tavırları barındıran, sorumluluklarına bağlı olmayı gerektiren, düşüncelerini hayata geçirebildiğin, fırsatları kendin yaratacağın, insanların hayatına dokunabileceğin, mutlu hissedebileceğin, daha aktif olman gereken, farklı bilgilere açık olman gereken bir alan olarak çeşitli tanımlamalar yapmış ve kendine ve işine yenilik katman gereken ve güzel bir alan cevapları üzerinde yoğunlaşmışlardır. Katılımcıların literatürde yer alan girişimcilik tanımıyla benzer cevaplar verdiği görülmüştür.

Bütün katılımcılar “daha özgür olmaları, kendi işi ve kendi kurallarını uygulamaları, kendi kararlarını kendileri verebilmeleri, ilginin artması ve özellikle kadınları çalışırken görmelerinden dolayı takdir almaları, sevdiği bir işte sevdiği bir alanda çalışıyor olmaları, sosyal ve ekonomik katkısının olması, istihdam sağladığı için mutluluk verici olması, çalışma saatlerinin kamu sektörüne göre daha esnek olması, kendi emeğini ortaya koymak ve bu emeğin takdir görüyor olması, kişisel ve maddi doyum sağlaması, ayaklarının üstünde duruyor ve başkasına muhtaç olmuyor hissinden dolayı, sosyal yönden aktif olmak, sürekliliğini barındırması ve ekonomik özgürlük sağlaması” yönlerinden dolayı girişimciliği çekici bulmuşlardır. Katılımcıların girişimciliği çekici bulmaları yönündeki görüşlerinin de literatürle benzerlik taşıdığı görülmüştür.

“Çekici, şundan. Ayaklarının üzerinde durmak, başkasına muhtaç olmamak, sosyal yönden aktif olmak, kendi parayı kazanmak, bunlar güzel şeyler. Özgürlük de sağlıyor tabii. Bunlardan dolayı gayet çekici.” K.1.(55 yaş).

Görüşme esnasında soru özelinde bir katılımcı da pandemi sürecinin sektörünü etkilediğini ve bu sebeple çekiciliğinin kalmadığını beyan etmiş ve pandemi sürecinin getirdiklerinin girişimcilik sektörüne de yansımış olabileceğini düşündürmektedir.

“Çekici tabii özellikle bazı sektörler mesela gıda alanı, kolay kolay bitmez gibi. Sürekliliği olması açısından, insana ekonomik özgürlük sağlaması açısından çekici. Gerçi pandemi döneminde işler kötü olmaya başlayınca çekiciliği de kalmadı ya” K.2. (30 yaş).

3.2.2. Kadın olmakla girişimcilik arasında bir bağ var mıdır? Nasıl?

Katılımcıların yarısı kadınların yeteneklerini göstermeleri gerektiği, girişimcilik sayesinde toplumda bir kadın olarak kendini var etmeleri ve alanda kalmaları gerektiği, daha detaycı olmaları ve daha dikkatli davranmaları yönünden avantaj sağladığı, her kadının yapabileceği bir alan olduğu, erkeklere göre daha özverili olmalarının baskın olduğu, kadınların daha çok çalışıp rol almaları gereken bir alan olduğu, hane gelirine katkı sağlama yönü olduğu ve doğası gereği kadınların girişimci ve detaycı olma gibi kişilik özelliklerini barındırdıklarından dolayı bir bağ olduğunu; diğer yarısı ise kadın olmasından kaynaklı dezavantajlı duruma düşmemek için bir bağ olmaması gerektiği ama toplum tarafından algılanan bir bağ olduğunu, herhangi bir bağ olmadığını ama toplumun sırf bir kadını başarmış olarak görünce erkeklere kıyasla daha çok tepki verdiğinden dolayı bir bağ olduğunu, kadınların daha detaycı kişilik özelliklerine sahip olmasından kaynaklı bir bağ olduğunu ancak herhangi bir bağın olmaması gerektiğini, kadınların erkeklerden farklı kişilik özelliklerinden dolayı müşteri çekme potansiyellerinin daha çok olmasından dolayı bir bağ olduğunu ancak bağ olmaması gerektiği yönünde görüş bildirmişlerdir.

“Girişimcilik ile cinsiyet arasında bence herhangi bir bağ yok, olmamalı da. Kadınlar sırf cinsiyetinden dolayı zorluk yaşayıp dezavantajlı duruma düşmemeli, kadınlar da yapabilmeli rahatlıkla. Düşünce dünyamda böyle bir bağ yok ama toplumda daha çok erkek işi olarak görülüyor orası ayrı bir boyut.” K.3.(38 yaş).

Katılımcıların görüşleri doğrultusunda, toplum tarafından kadın olmakla girişimci olmak arasında algılanan bir bağ olduğu, girişimciliğin daha çok erkekler için uygun bulunduğu ya da kadınların daha dikkatli ve detaycı olmaları gibi kişilik özelliklerinden dolayı bir bağ olduğu ancak kadın-erkek ayrımı yapılmaması ve bu yönde bir bağ olmaması gerektiğini vurguladıkları söylenebilir.

3.2.3. Kadınları girişimciliğe yönelten motivasyon kaynaklarını yeterli buluyor musunuz? Nasıl? - Girişimcilik yolunda vazgeçme noktasına geldiğiniz oldu mu? Nasıl?

6 kadın katılımcı, aile, eş, çevre, sektör ve devlet tarafından yeterli desteğin sağlanmadığını, kadınların daha pasif hale getirilmesi için çalışıldığını, meslektaşından dahi zaman zaman iftiraya uğrayabildiğini, kamu sektörünün daha kabul gördüğünü, eşinin çalışmasını istemeyen erkeklerin olduğunu ve kadınların girişimcilik sektörüne yeni adım atmış olmalarından dolayı; kadınlara yöneltilen motivasyon kaynaklarını yeterli bulmadıklarını ve geliştirilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Katılımcıların yarısı, girişimcilik yolunda vazgeçme noktasına geldiğini, diğer yarısı ise çeşitli sebeplerden dolayı oldukça zorluk yaşadıklarını ancak vazgeçmeyi düşünmediklerini belirtmişlerdir.

“Bazı olaylar olumsuz etkiledi, çevrenin görüşleri gibi ancak motivasyonum yüksek olduğu için vazgeçmedim.” K.4. (27 yaş).

Vazgeçmeyi düşünmeyen katılımcıların dahi çeşitli zorluklarla mücadele etmek zorunda kaldığı, bu zorlukları kendi kişisel özellikleri ya da motivasyonları sayesinde aşabildikleri; kadınların girişimcilik alanında zorlandıklarının bir göstergesi olabilir.

3.2.4. Kadınlara girişimcilik açısından yeterli desteğin sağlandığını düşünüyor musunuz? Nasıl? a)hibe açısından b)kredi bulma açısından c) sermaye ve fon bulma açısından

Katılımcılardan biri hibe, kredi, sermaye ve fon bulma açısından yeterli desteğin sağlandığını düşündüğünü, biri desteğin yeterli olduğunu ancak geliştirilmesi gerektiğini, üçü kısmen yeterli bulduklarını, sağlanan desteklerin işlevsel olmadığını, çeşitli zorluklarla karşılaştıklarını, sermaye bulmada güven unsurunun önemli olduğunu, diğer üç katılımcı ise yetersiz bulunduğunu ve her kadının aynı şartlarda destek alamadığını düşündüklerini ifade etmiş ve katılımcıların sermaye ve fon bulmada sosyal sermayenin güven unsuruna vurgu yaptıkları dikkat çekmiştir.

“Fon bulmak daha zor bir şey bence, burada güven devreye giriyor.” K.3.(38 yaş).

3.2.5. Girişimcilik sürecinde kadın olmaktan kaynaklı sorunlar olduğunu düşünüyor musunuz? Nasıl? - Kadın girişimciler karşlarına çıkan engelleri nasıl aşabilirler?

Katılımcıların yarısı kendilerinin bu süreçte sorun olmaması gerektiği ancak sorun yaşayan kadınların olacağı düşündüklerini, iki katılımcı sorun yaşamamalarına rağmen taciz gibi belirli bazı risklere açık olduklarını düşündüklerini, bir katılımcı bu durumun sektöre göre değişiklik gösterdiğini, bir katılımcı da kesin bir dille sorun vardır yönünde görüş bildirmişlerdir. Bu sonuçta ise toplumun kadın girişimcilere olan bakış açısının, kadınların sektörde kalma çabalarının ve toplum tarafından gözleme, terzilik, organizasyon gibi faaliyet alanlarının daha çok kadınlara uygun olarak görülmesinin etkili olduğu, bu sebeple ailelerinden ya da çevrelerinden kaynaklı sorun yaşamadıkları düşünülmektedir.

“Hayır, herkes bana kucak açtı ama nasıl açtı. 12 yıldır aynı toptancı ile çalışırım şu gün ödeme yapacağım dedim mi yaparım. Güven sağladıktan sonra kadın olmak sorun olmuyor ama şu da var. Tacize çok açıksın. Bunları hep güvendiğim abi, abla dediğim kişilerden destek alarak aştım.” K.1. (53 yaş).

Katılımcılar engelleri aşma noktasında bu soruya birden fazla yanıt vererek; çoğunlukla kadınların kendilerine güvenmelerini ve inanmalarını, cesur olmalarını, pes etmemelerini, kişisel

gelişimlerini ilerletmeyi vurgulayarak; insanların ve toplumun kadın girişimciliğine bakış açısının değişmesini, iyi iletişim kurmayı, karşılaşılan olumsuzluklara takılmamayı, engelleri göze almayı, motivasyonlarını güçlü tutmayı, daha çok çalışmayı, çalışma isteklerini kaybetmemeyi, iş planı yapmayı, erkeklerin de kadınları desteklemesini, kadınlara bazı durumlarda ayrıcalık tanınmasını, kadınlara psikolojik destek verilmesi yönünde görüş bildirmişlerdir. Elde edilen bu bulgu sonucunda kadınların kendi özellikleri dışında aile, çevre desteği alamama, finansal sorunlar, toplumun kadın girişimciliğine dair yanlı bakışı ve devletten yeterli desteği görememe gibi çeşitli sorunlarla karşılaştığı ve mücadele ettikleri görülmüştür. Bu bulgu da literatürde yer alan çalışmalarla benzerlik taşımaktadır.

3.2.6. Girişimciliğin kadınların aile hayatı üzerinde olumsuz etkileri olduğunu düşünüyor musunuz? Nasıl? - Girişimcilik sürecinde kadınların ailelerinden yeterli destek aldığını düşünüyor musunuz? Nasıl?

Katılımcıların yarısı, girişimciliğin aile hayatı üzerinde olumsuz etkileri olduğunu, kadınların aile ve iş hayatındaki rollerin çatışmasından kaynaklı bu durumun yaşandığını ve bu olumsuzluğu ise aile üyeleri arasında iş bölümü ile aşılabileceğini düşündüklerini, iki katılımcı bu durumun aile üyelerinin bakış açısına bağlı olduğunu, ailenin ve eşin önemli bir rol oynadığını düşündüklerini, iki katılımcı ise kadınların aile ve iş yaşamındaki dengeyi sağlayacak güçte olduklarını, çalışan bir eş ve anne olmanın hem eşlerine hem çocuklarına sosyo-kültürel katkılarının olduğunu düşündüklerini belirtmişlerdir.

“Vardır ama aşarsın, çok yönlü çok özellikli bir kadın olmalısın. Eve de zaman ayırmalısın, evdekilerle iş bölümü yapmalısın, çünkü hem iş kadını hem anne ve eşsin. Evdekilerin desteğini alınca bunlar çözülür, arada denge kurulur. Ama tabii evdekilerin desteğini almazsan olumsuzluklar yaşarsın, çünkü sorumluluğun çok.” K.5. (47 yaş).

Katılımcıların tamamı, girişimcilik sürecinde kadınların ailelerinden yeterli desteği alamadıklarını, özellikle Türkiye'nin doğu bölgelerinde kadına karşı bakışın daha geleneksel olması nedeniyle kadınların bu bölgelerde girişimcilik alanında yeterli destek görmediklerini, kamu sektörünün hem aileler hem de toplum tarafından daha kabul gördüğünü ve ailelerinden kamu sektöründe olsalar daha çok destek görececeklerini düşündüklerini belirtmişlerdir. Elde edilen bu bulgu, literatür ile benzerlik göstermekte olup kadın girişimcilerin başta bölgesel olarak desteklenmesi gerektiği ve başta aileler olmak üzere topluma bilinç kazandırılması gerektiği düşünülmektedir.

3.2.7. Girişimcilik sürecinde kadın olmaktan kaynaklı avantajlar olduğunu düşünüyor musunuz? Nasıl?

Katılımcıların üçü bu durumun sektöre, çevreye ve yaşanılan topluma göre değişebileceğini, özellikle son yıllarda gençlerin girişimcilikle yakından ilgilendiklerini ve gençlerden destek gördüklerini; üç katılımcı ise avantajları olduğu kadar tacize varan dezavantajları da olduğunu düşündüklerini; bir katılımcı ise iş kurma sürecinde herhangi bir avantajı olmayıp iş kurduktan sonra görülen başarı sonucu avantaj elde ettiğini, bir katılımcı da kadınla iletişim kuran erkek bireylerin daha kibar ve yapıcı bir üsluba sahip olmalarından kaynaklı avantaj elde ettiğini, genel olarak kadın olmayı avantaj olarak gördüğünü ifade etmiştir. Avantaj gördüğünü beyan eden katılımcılar ise, kadınların daha titiz ve özenli olmalarından dolayı tercih edilmeler, kibar, candan ve sempatik davranılma, hitabın kibar ve yapıcı olması, kadının başarısının takdir edilmesinin motive etmesi ve sosyal ilişkiler kurma gibi avantajlar elde ettiklerini belirtmişlerdir. Elde edilen bulgular sonucunda, kadın olmanın girişimcilik sürecinde katılımcılara istenen avantajları sağlamayıp aksine çeşitli zorluklara yol açtığı, yine toplumun kadına bakışına göre de bu durumun değişiklik gösterdiği şeklinde yorumlanabilir.

“Yine sektöre bağlı bu da. Karşılaştığın kişilerin düşünce yapısına bağlı. Bazen avantajı toplum yaratıyor. Mesela ben haber oldum, ilk kadın matbaacı diye. Bu açıdan bakınca avantaj kazanıyorsun. Her yerde her alanda erkekler kadar kadınlar da olmalı diye düşünenler varsa

kadın olmak avantaj ama ya yoksa. O zaman zorluklar oluyor. Kadın olmak dezavantaj olmamalı. Sonra kadınlar daha inceleyerek detaylara girerek iş yaptıklarından bu özelliklerinden dolayı, bir de bu özellikler fark edilince müşteriler tarafından avantaj olabilir.” K.6. (28 yaş).

3.2.8. Kadın girişimci adayları için girişimcilik süreci adına tavsiyeleriniz var mıdır? Nasıl?

Katılımcılar bu soruya birden fazla yanıt vererek; çoğunlukla kendine güvenme, olumluya odaklanma, kişisel gelişimi sağlama ve kurslara katılma üzerinde yoğunlaşmış ve teknolojiyi kullanma, değişime açık olma, çalışmayı sevme, mücadele etme, girişken ve cesur olma gibi kişilik özelliklerine sahip olma, hedef kitleyi iyi tanıma, güvendikleri kişilerle paylaşımda bulunma, başarılı kişileri örnek alma, gerçekçi hayallerin olması, aile desteği alma ve iş planı yapma gibi çeşitli öneriler geliştirmiştir.

“Hiçbir zaman kararlarından vazgeçmemeliler, geri adım atmamalılar, kendilerine güvensinler. Çevre baskısına olumsuzluklara takılmasınlar. Araştırsınlar devlet banka ne veriyor nasıl yardımcı oluyor filan. Yapabileceğine dair inanç olsun gerekirse psikolojik destek bile alsınlar toplumla baş etmek için. Başaranları düşünsünler. Destekleyen bir ailesi varsa onlara dört elle sarılsınlar. Girişimci olmak olmuyorsa kamuda yer alsınlar. Yani çabalasınlar çünkü kadınlar hep her zaman çalışmalı kızım.” K.7.(42 yaş).

“Öncelikle kesinlikle kendilerine güvensinler. Yapıp başaracaklarına inansınlar. O bölgenin ihtiyacına göre mesela iş alanı seçebilirler. Yaşadıkları yeri iyi tanınmalı. Ona göre iş seçmemeliler. Sonra kendilerini geliştirsınlar, kurslar çok şimdi. Onlara katılsınlar. Kendilerine başaran kadınları örnek alsınlar, gerekirse bizzat görüşsünler. Fikir sahibi olsunlar. Şimdi teknoloji her yerde, bu alanda da kullanabilirler. Oradan doğru şeyleri araştırsınlar, şimdi sanal ortama döndü her şey yani. Yakınlarının uyarılarına da kulak versinler ama her olumsuz yorumda da morallerini bozmasınlar.” K.8. (55 yaş).

Sonuç ve Öneriler

Araştırma kapsamında Manisa İli Salihli ve Alaşehir İlçeleri özelinde kadın girişimciliğini sosyal hizmet perspektifinden ele almak ve aday kadın girişimcilere öneriler geliştirmek amaçlanmıştır.

Araştırma sonucunda çalışmanın başta kadın girişimciliği ve sosyal hizmet ilişkisini ele alması yönüyle sosyal hizmet literatürüne katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bunun yanında kadın girişimciliğinin yarattığı yeni bir iş kolu sayesinde istihdama katkı sağladığı, aynı zamanda bu yönüyle sosyal bir sorun olan işsizlikle mücadele noktasında ve toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlama noktasında sosyal hizmete katkısının olduğu, ekonomik ve sosyo-kültürel yönden de aile hayatına ve kadın girişimcilere de belirli başlı katkılarının olduğu görülmüştür. Bu katkılar daha genel ifade ile

- 1) Kadın girişimcilerin girişimcilik sayesinde hem birer iş kolu oluşturması hem de iş yerinde diğer bireylere de istihdam sağladıklarını beyan etmesi ve bu durumun sonucunda günümüzün ve sosyal hizmetin mücadelesini verdiği güncel bir sorun olan işsizliğe bir seçenek sunması,
- 2) Katılımcıların alanda faaliyet göstermeleri ve bu durumu sürdürmeleri başarma hissini güdülediğinden bireylerin iyi olma haline katkı sunması,
- 3) Katılımcıların girişimcilik sayesinde eş, çocuk ve aile hayatlarında sosyo-kültürel fayda gördüklerini beyan etmesi,
- 4) Katılımcıların girişimcilik sayesinde sosyal çevre edinmeleri ve bu sayede sosyal destek mekanizmalarının çeşitlenmesi,
- 5) Girişimcilikten elde ettikleri maddi çıktı ile aile ekonomisine katkı sağlaması olarak sıralanabilir.

Sosyal hizmet, sosyal girişimcilik ve sosyal inovasyonun keşşimi olan kadın girişimciliğinin; kadınların iyi oluşlarına ve kişisel gelişimlerine katkı sağlama, ekonomik hayatta kadınların

desteklenmesi, kadınların toplumda bir birey olarak var olma mücadelesine destek verme, toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile mücadele gibi ortak amaçlarının olduğu görülmüştür. Kadın girişimciliği sayesinde ailede ekonomik kaynaklı sorunların çözümü noktasında katkı sunacağı ve bu konudaki çatışmaları önleyici bir unsur olarak ele alınabileceği de göz ardı edilmemelidir. Aynı zamanda girişimcilik alanında da sırf kadın olmalarından dolayı ayrımcılığa maruz kalan kadınların hak ihlaline uğradığı ve bu durumla mücadelede sosyal hizmetin hak savunucu rolünün etkisi ve bu yönüyle kadın girişimciliğinin sosyal hizmetin ilgi alanına girdiği de söylenebilir. Tüm bu unsurlar göz önünde tutulduğunda, yenilikçi bir seçenek olarak kadın girişimciliğinin sosyal hizmetin nihai hedeflerini gerçekleştirmede olumlu bir katkı sunacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

- Apaydın, E. & Altun, F. (2021). Sosyal Girişimcilik ve Sosyal Hizmet Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi. *OPUS- Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 18(39), 777-803.
- Arslan, İ., & Toksoy, D. (2017). Türkiye'de Kadınları Girişimciliğe Yönelten Faktörler Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Girişimcilik Dergisi*, 123-148.
- Aslan, G., Araza, A., ve Bulut, Ç. (2012). Sosyal Girişimciliğin Kavramsal Çerçevesi. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 7(2), 69-88.
- Aşkın, E. ve Barış, S. (2016). Kadın İstihdamında Sosyal Sermayenin Etkisi: Tokat İlinde Kadın Girişimciler Üzerine Bir İnceleme. *Business and Economics Research Journal*, 7(2),63-82.
- Bakay, M., Müftüoğlu, M., Nalbantoğlu, A., & Çoçan, E. (2020 (15)). Kırsal Kesimlerdeki Kadın Girişimciliği ve Girişimci Kadınların Karşılaştıkları Sorunlar Üzerine Nitel Bir Araştırma: Manisa-Demirci Örneği. *Journal of Yasar University*, 295-306.
- Bedük, A. (2005). Türkiye'de Çalışan Kadın ve Kadın Girişimciliği . *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 106-117.
- Bhawe, N., Gupta, V., & Jain, T. (2014). The Entrepreneurship Of The Good Samaritan: A Development Framework To Understand Social Entrepreneurship Using Insights From Qualitative Study. *Working Paper*.
- Bozoğlu Batı, G , İnel, M . (2015). Kadın Girişimcilerin Profili Bağlamında Çatışma Düzeyleri Ve Yatırım Tercihleri: Yalova İli Üzerine İnceleme . *Öneri Dergisi* , 11 (44) , 101-119.
- Cantekin, B. (2019). 14.07.2021 tarihinde İstanbul İşletme Enstitüsü: <https://www.iienstitu.com/blog/sosyal-girisimcilik-nedir> adresinden alındı
- Commission European. (2002). *Good Practices in the Promotion of Female Entrepreneurship Examples from Europe and other OECD Countries*. Viyana: Austrian Institute for Small Business Research.
- Çabuk, S , Doğan Südaş, H , Köksal Araç, S . (2015). Kadın Girişimcilerin İş Yaşam Süreçlerinin İncelenmesi: Adana İlindeki Girişimciler Üzerinde Bir Uygulama. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12 (31) , 423-441.
- Çağırın Kendirli, H., & Şenöz, Ş. (2019). Hizmet Sektöründe Kadın Girişimciler: Çorum Araştırması. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi [IBAD]*, 93-118.
- Çakıcı, A. (2004). Kadın Girişimcilerin İşletme Fonksiyonlarındaki Etkisinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma. *Yönetim Bilimleri Dergisi*.
- Çitçi, U. S. ve Sağır, P. M. (2017). Potansiyel erkek girişimcilerin perspektifinden kadın girişimciliği, *Kadın/Woman 2000*, 18(1), 41-62
- Demir, Ö., & Sezgin, E. (2020). Kadın Girişimciliği ve Karşılaştıkları Sorunlar: Elazığ, Türkiye'den Yerel Bir Bulgu. *İnönü University International Journal of Social Sciences*, 236-254.
- Erdemir, T. (2018). Türkiye'de Kadın Girişimciliği ve Kadın Girişimciliğini Etkileyen Engeller ve Fırsatlar Üzerine Bir Araştırma. İstanbul: İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü .
- Erol, Z., Karasoy, G. ve Yıldırım, B. (2021). Sosyal Hizmetler Alanında Sosyal İnovasyon Odaklı Uygulamalar: Kamu Kurumları Örneği. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 32(2), 623-641.

- Erol, Z. & Yıldırım, B. (2021). Sosyal Sorunların Çözümlemesinde Sosyal İnovasyon, Sosyal Hizmet Ve Sosyal Girişimcilik Arasındaki Etkileşimin Önemi. *Middle East International Conference On Contemporary Scientific Studies-V*. 70-79.
- Fidan, F., & Nam, D. (2012). Kırsal Turizmde Yeni Dinamikler: Kadın Girişimciler-Taraklı Örneği. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 14(23), 51-57.
- Filizöz, B., & Yaraş, D. (2020). Kadın Girişimci Profiline Belirlenmesine Yönelik TR72 Bölgesinde Bir Araştırma. *Girişimcilik İnovasyon ve Pazarlama*, 179-196.
- Fukuyama, F. (2000). Social Capital and Civil Society. *IMF Working Paper*, 1-18.
- Göküş, M., Özdemiray, S. M., & Göksel, Z. S. (2013). Bölgesel Kalkınmada Kadın Girişimciliğinin Önemi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 87-97.
- Gündüz, A. & Altun, F. (2021). Sınırlılıkları Açısından Sosyal Girişimcilik ve Sosyal Hizmet. *Sağlık ve Sosyal Refah Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 46-50.
- Granovetter, M. (1973). Strength of Weak Ties. *American Journal of Sociology*, 78(6), 1360-1380.
- Granovetter, M. (1983). The Strength of Weak Ties: A Network Theory Revisited. *Sociological Theory*, 1, 201-233.
- Kayalar, M. & Ömürbek, N. (2007). Girişimci Adaylarının Risk Almaya Yatkınlık Özelliğinin Cinsiyet Bağlamında Değerlendirilmesi. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 21(1), 185-200.
- Karaturhan, B., Ünsal, G., Issabek, B., & Güler, D. (2017). İzmir İlinde Kırsal Kadın Girişimciliği Ve Bunu Etkileyen Faktörler. *Turkish Journal of Agricultural Economics*, 23(1), 85-91.
- Knorringa, P. & Staveren, I. V. (2006). Social capital for industrial development: Operationalizing the concept. COMPID, Unido Research Programme. Combating Marginalization and Poverty through Industrial Development.
- Lin, N. (2005). A network theory of social capital. In D. Castiglione, J. W. Van Deth and G. Wolleb (Eds.), *The handbook of social capital*. Oxford: Oxford University Press.
- Mert, İ. S. (2017). Ev Hanımlarının Girişimciliği: Gaziantep İlinde Nitel Bir Araştırma. *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(İktisat Özel Sayısı), 63-78.
- Mulgan, G. (2006). The process of social innovation. *Innovations: technology, governance, globalization*, 1(2), 145-162.
- Nicolls, A. (2006). *Socail Entrepreneurship*. New York: Oxford University Press.
- Özkaya, M. O. (2009). Kadın Girişimcilere Yönelik "Strateji Geliştirmede" Yerel Yönetimlerle İşbirliği İçinde Olmak Mümkün Mü? *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 56-72.
- Öztopcu, A. (2020). Girişimci Davranışında Sosyal Sermaye Etkisi. *Yönetim, Ekonomi ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi*, 85-104.
- Putnam, R. D. (1993). *Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy*. Princeton: Princeton University Press
- Sallan Gül, S., & Altındal, Y. (2016). Türkiye'de Kadın Girişimciliğinin Serüveni: Başarı Mümkün Mü? *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1361-1377.
- Serinikli, N. (2019). Kırsal Alandaki Mikro Kadın Girişimcilerin Kooperatifleşmeye Karşı Tutumları: Agro-Turizm Kadın Kooperatifleri. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 45-57.
- Soysal, A. (2010). Kadın Girişimcilerin Özellikleri, Karşılaştıkları Sorunlar ve İş Kuracak Kadınlara Öneriler: Kahramanmaraş İlinde Bir Araştırma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 71-95.
- Tamer, M. (2020). Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Temelinde Kadın Girişimciler (Trabzon Örneği). *Turkish Studies*, 213-231.
- TÜSİAD ve KAGİDER, Türkiye'de Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği: Sorunlar, Öncelikler ve Çözüm Önerileri, TÜSİAD Yayını, İstanbul: Yayın No: TÜSİAD-T/2008-07/468, 182.
- Uluköy, M., Bayraktaroğlu, S. (2014). Ataerkil Toplumlarda Kadın Girişimcilerin Uğradıkları Baskıların İncelenmesine Yönelik Bir Alan Araştırması. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 12 (24), 356-369.
- Yelkikalan, N. (2006). Başarılı Girişimcilikte Cinsiyetin Rolü: Kadın Girişimciler. *Girişimcilik*

ve *Kalkınma Dergisi*, 45-54.

- Yetim, N. (2002). Sosyal Sermaye Olarak Kadın Girişimciler: Mersin Örneği. *Ege Akademik Bakış Dergisi*, 79-92.
- Yıldırım, B. ve Tuncay, T. (2019). Sosyal İnovasyonun Ve Sosyal Girişimciliğin Sosyal Hizmet Mesleğinin Geleceğindeki Rolü. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 37(1), 169-188.
- Yılmaz, A. S. (2014). Bir Sosyal Değişim Ajanı Olarak Girişimcilik Eğitimi. *Zeitschrift für die Welt der Türken Journal of World of Turks*, 297-310.
- Yüceer, H., Eray, F., & Erenler Çakar, G. (1995). Aile Eğitiminde Kadının Yeri ve Girişimci Kadınları Özendirmede Vakıfların Rolü. *Vakıf Haftası Dergisi*, 127-134.
- Yürük, E., & Engindeniz, S. (2020). Kadın Üreticilerin Girişimcilik Kararlarını Etkileyen Faktörlerin Analizi:İzmir'in Bayındır İlçesi Örneği. *Tarım Ekonomi*, 177-189.

ETİK ve BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI

Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara ve bilimsel atıf gösterme ilkelerine riayet edildiğini yazar(lar) beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Toplumsal Politika Dergisi'nin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk makale yazarlarına aittir.

EK 1. YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU

Demografik Sorular

- Yaşınız.....
- Eğitim durumunuz
- Medeni durumunuz.....
- Çocuk sahibi olma durumunuz
- Çalıştığınız sektör
- Kaç yıldır girişimcilik alanındaki faaliyet gösteriyorsunuz?.....
- Girişimci olmadan önce herhangi bir işte çalışıyor muydunuz?
- Alanınızla ilgili mesleki bir eğitim ya da kurs aldınız mı?.....
- Alanınızla ilgili mesleki bir eğitim ya da kurs aldınız mı?.....

Görüşme Soruları

1. Size göre girişimcilik nasıl bir faaliyet alanıdır?
- Girişimcilik çekici bir faaliyet alanı mıdır? Nasıl?
2. Kadın olmakla girişimcilik arasında bir bağ var mıdır? Nasıl?
3. Kadınları girişimciliğe yönelten motivasyon kaynaklarını yeterli buluyor musunuz? Nasıl?
- Girişimcilik yolunda vazgeçme noktasına geldiğiniz oldu mu? Nasıl?
4. Kadınlara girişimcilik açısından yeterli desteğin sağlandığını düşünüyor musunuz? Nasıl?
a) Hibe açısından

- b) Kredi bulma açısından
- c) Sermaye ve fon bulma açısından

5. Girişimcilik sürecinde kadın olmaktan kaynaklı sorunlar olduğunu düşünüyor musunuz? Nasıl?

- Kadın girişimciler karşılarına çıkan engelleri nasıl aşabilirler?

6. Girişimciliğin kadınların aile hayatı üzerinde olumsuz etkileri olduğunu düşünüyor musunuz? Nasıl?

- Girişimcilik sürecinde kadınların ailelerinden yeterli destek aldığını düşünüyor musunuz? Nasıl?

7. Girişimcilik sürecinde kadın olmaktan kaynaklı avantajlar olduğunu düşünüyor musunuz? Nasıl?

8. Kadın girişimci adayları için girişimcilik süreci adına tavsiyeleriniz var mıdır? Nasıl?